

Addenda 2018

“LURRALDEAREN DEFENTSAN

ALDAKETA GLOBALAREN ERRONKA BERRIEN AURREAN”

Mendearen bigarren hamarkada amaitzean, eta gure herrialdea azken garaietako krisi ekonomikorik larrienetakoa gainditzen hasten denean, bidezkoa da *Kultura Berria eta Lurraldearen 2006ko Manifestuaren* balore eta printzipioak berrestea. Lurraldea berriztagarria ez den ondasuna da, konplexua, hauskorra, ematen zaien balorazio ekonomikoaren gainetik dauden ondarezko baloreak, ekologikoak eta kultural bakarrak dituen eta, kudeaketa arduratsua zehaztea eta esfera publikotik jasangarritasunaren printzipioari estuki lotuta planifikatzea behar duena. Hori guztia etxebizitzarako sarbidea, planifikazioa eta azpiegituren trazadura arrazionala, kokalekuen garapen orekatua eta espazio irekien sistema indartze eta aktibazioa errazteko helburuarekin. Efizientzia ekonomikoa, justizia soziala eta ingurumenaren jasangarritasuna oraindik ere oinarritzko printzipioak dira lurraldearen planifikazioa eta kudeaketa orientatzeko. Gertatzen diren aldaketa sozio-ekonomiko azkarrak eta aldaketa globaleko prozesuari loturiko -askotan irrazional eta elkertasunik ez duena- eraldaketa handiek lurraldearen kudeaketari buruzko erronka berriak plazaratzen dituzte, modu luzaezinean aurre egin beharko liratekeenak.

1. Hamabi urteko lurraldearen eta arlo sozialaren eraldaketa erabakigarriak

Manifestuaren onarpenetik, gure lurraldeak eraldaketa epealdi irrazional eta erradikala ezagutu du, higiezinaren burbuilaren bat-bateko erortzeari lotuta. Espainiako kasuan, azken urteotan bizitako atzeraldi ekonomikoa okerrera egin du higiezinaren burbuilaren efektu finantzarioengatik eta banku sektorearekin duen loturagatik (entitate finantzarioen krisi eta berrantolakuntza), gobernua milioika euroko erreskatea eskatzera derrigortu zuena, Espainiako gizartearen kalterako, are eta latzagoak aurre ikusten ziren ondorioak saihesteko.

Espainiako geografia, lurraldean profesionalak diren beste pertsonekin lankidetzan, higiezinaren burbuilaren efektu negatiboez ohartarazi zuen (2009an argitaratutako

Manifestuari eginiko eranskin batean) eta baita krisi urteek aukera galera suposatzen zutela lurraldearen etorkizunera begirako planifikazioarentzat ere, prozesu hartako kriterio zeharo ezberdinak izango lituzkeenak, orduan erabaki politikorik ez zelako egon araudirik garatzeko ez eta helburu eta ikusmira berriko lurralde antolakuntza prozesuak aktibatzeke ere.

Azken urteotan hainbat gertakari suertatu dira, zeintzuek errealitate berriak sortzen dituzten eta gogoeta eta akzioa merezi duten, azaleraren zigilatzearen hazkunde irrazionala, baliabideen xahuketa eta paisaiaren kalitate eta izaeraren hondatzea eragin zuten akatsak errepikatu ez daitezten. Espainiako ekonomiaren hazkunde berriak, krisia gainditzeke izanda, gizartearen ongizatean ikusgai ez dauden hobekuntza zantzuak aurkezten ditu, ez eta desberdintasun ekonomikoaren txikiagotzean ere. Testuinguru honetan, lurraldearen eraldaketa urbanistikoari erlasionaturiko ahotsak altxatzen dira eta higiezinaren jardueraren seinalatzen dute krisi aurreko hazkunde ekonomiko eta langabezia mailak berreskuratzeko bide printzipal eta bakar gisa. Espainiar gizartearen geruza asko hazkunde ekonomikoaren printzipioei ainguratuta nola geratzen diren arduratsu egiaztatzen dugu, diseinuzko urbanismoari alegia. Ingurugiroaren hondamendiaren dinamikak martxan jarraitzen du gaur egun ere, aberastasun erraz eta espekulatiboaren sortzaile gisa, eskala erregional eta lokaleko hainbat inizatiba salbuespen izanik. Ez dirudi, egungo testuinguruan, krisi ekonomikoak inflexio puntu bat edota ikasgai baliagarria suposatu duenik.

2006az geroztik, lurralde antolakuntzaren araudi eta prozedura zein ingurumen ebaluazio estrategikoan aldaketa garrantzitsuak gertatu dira. Lurralde garapen jasangarria lortzeko beharrezko betekizunak berriztu eta hobetu dira, estatu eta autonomia mailako lurzorua legedian jasota, ingurumen eta lurralde antolakuntza, bereziki eskala metropolitarran. Beste kontu bat eskala administratibo ezberdinetarako adaptazio maila da, gobernuaren mailakatze ezberdinen arteko koordinazioa eta ezarritako prozeduren betetze hertsia (paisaia, ura, arriskuak, uraren gaitasuna, azpiegitura berdea, banda litorala), Espainiako lurraldeetan gogobetekoa ez dena. Zentzu honetan, funtsezkoak dira inbertsiorako konpromezua eta politika hauek berekin dituzten aurrekontu ahaleginak, informazio geografikorako teknologiak inplementatzea bezalaxe.

Hala ere, egia da urte hauetan geldialdia egon dela lurralde antolakuntzarako tresnen formulazio eta onarpenetan, lurralde antolakuntzarako estrategia autonomikoak eta gidalerro espezifikokoak salbuetsiz. Krisi ekonomikoa eta higiezinaren jardueraren beherakada ezin dira aurkeztu egoera honen zergati bakar eta nagusi gisa, ekimen politiko ezak abagunea are gehiago lagundu duelako. Badirudi lurralde antolakuntzak (prozesu konplexua) traba egiten diola politikari, ez baita gai onarturiko araudien bitartez hipotesi berriak aktibatzeke. Planteaturiko erronka berrien gaineko bultzada eta garapena atzera-egite hutsean aurkitzen da eremu askotan, lurralde politiken gaineko apustu argia ez egitearren.

Horregatik guztiagatik, geografiaren profesional eta herritar gisa, uste dugu lurraldearen ezagutza, antolaketa eta kudeaketaren garrantzia tematu behar dela. Herrialdeen ingurumen egituraren oinarritzko osagaia izan beharko luke, gizartearen

garapenaren eszenatoki, aberastasunaren birbanaketaren eta ongizatearen gunea, gizarte demokratikoez izan beharreko printzipioen irudikapena, azkenerako.

2. Lurralde antolaketa arrazionalerako bultzada berria

Prozesu ekonomikoen globalizazioak, komunikabideen hobekuntzak eta ingurune fisikoaren dependentzia galerak ezarpen industrial eta komertzialaren baldintzatzaile gisa, lurralde aldaketak dakar berekin eta lur erabileren balore ekonomikoa eta bere esleipena berriz ere hausnartzea eragiten du. Horrek guztiak asmo kolektibo eta lidergo politikoa behar ditu lurraldearen transformazio eta antolaketa prozesuetan. Premia hori eskala guztietan aplikaturiko politiken bidez zehaztu behar da: Udalerrietakoa, metropolitarra, erregionala, estatala eta Europearra.

Udalerriz gairik-egokien plangintza gertatzen da bereziki ikuspegi lokal eta udal-hiri-antolamenduko epe motzekoak gairitzeko egokia. Bizi diren “metropolitazio-etako” prozesuak, lurralde askotan de facto daudenak edo itsasertzeko konurbazio handiko sendotzeak, ezin dira egon udal-erabaki eremuetan bakarrik. Administrazio autonomikoez babesten diren lurralde-plangintza prozesuak sustatu behar dituzte **eskala bertikal eta horizontalez era eraginkorrean osatzen duten eta konektagarritasun ekologiko eta funtzionala**, globalizazioak inposatzen dituen erronka berriekin bat.

Harekin elkartzen da, hurrengo hamarkadetan izango den lurralde-jardueren printzipio gidari bezala, **espazio geografikoa**, gero eta nabariagoa den, **klima-aldaketaren prozesuaren efektuetara egokitzeko** dagoen presa. Behar kolektiboa, trantsizio ekologikoa eta energetiko prozesuan, berotze globaleri lurralde eta hiri hauskaintzak eta erresilienteak egitea, higikortasun iraunkorreko eta uraren kudeaketa politika berrietako eta energia bigun-ekoizpeneko erak nagusitzen direnetan, landa-lurraldeen bizitasuna bere multifuntzionaltasunaren eta bere kalitate-elikagai ekoizlea den ahalmenaren oinarriaren gainean bultzatuz, hirien arteko bir-konexioari eta aldirie-espazioei lagunduz, hedadura zabaleko berdegune-sorrera eta eguneroko bizitzarako konfort klimatikorako kaleetan eta plazetan zuzaitzi gehikuntza bultzatzen, kontu saihetsezinak dira oraindik aurrera lurralde eta hiri-plangintzan.

Txosten berriek lurraldeen etorkizunerako Hegoko Europako klima-aldaketaren efektu aurrez ikusgarri eta sakonen gainean diotena ikusita, klima-aldaketara egokitzeko politikak eta ingurune eta ekonomikoa plangintzako praktikak oinarritu behar ditu. **Gure herria ezin da geratu berotze globalerako**, aitzitik, lurralde-antolamenduaren printzipio gidari bihurtu behar duten **lurraldeen egokitzapen prozesu berri hauek alde batera utzita**.

Nahiz eta zifra makroekonomikoen hobekuntza eta gastu eta kontsumo mailaren errehabilitazioa, dagoen desberdintasun ekonomiko zauria nabaria izaten jarraitzen du Espainiako gizartean, krisiko urteetan larriagotuta. Jarduera ekonomikoaren hazkundearen emaitzak ez dira geruza sozial guztietara iritsi, kalteberenetara eta

gazteei batez ere, soziala eta bizitegi segregazioko prozesuak, pobrezia-poltsak eta etxebizitzarako eta gizarte-zerbitzuetarako eta oinarrizko sanitarioetarako sarbideko zailtasuna sortuz. Espainiako hiri askotan nabarmentzen dituen pisu eta apartamentuetan alokairuen gehikuntzak ez du egiten baizik eta desberdintasun sozialak handitzea eta oztopatzea, oraindik gehiago, populazio geruza zabalei etxebizitzarako sarbidea. **Etxebizitzarako eskubidearen botere publikoen aldetik bermea** datozen urteen lurralde eta urbanistikoa plangintzaren erronka nagusi bihurtzen da, zalantzarik gabe.

Urbanizazioko lurraldeetatik aldenduz, baina espazio geografikorako eta bere gizarterako garrantzi haundikoa, **garapen-estrategia lantzea eta landa-despopulatzeko lurraldeetarako, dentsitate baxuko eta despopulatzeko prozesuan presako neurri espezifikoak** behartzen ditu, tokian baliozko galera ekonomikoa nekazaritza-modalitate batzuetako, zerbitzu publiko batzuen hondatzeko eta zahartze demografikoko prozesu larriak egiten dute zaila populazioaren mantenua, nekazaritza eta abelazkuntzako ustiapenen bideragarritasuna eta bere paisaien bizitasuna. Bere funtsezko elikagai-ekoizpen misioarekin eta kalitateko lehengaiekin lotutako espazio hauen ingurune eta ondare balioengatik apustua, ondo oinarritutako garapen lokalaren ekimenetan sostengatutakoa, lehentasunezkoak gertatzen dira gizarteari hainbeste zerbitzu ekosistemiko eta paisajistikok ematen dizkioten lurralde hauen etorkizunerako. Ziri digitala, ekintzak emanez, arauak eta lurralde hauen behar errealean araberako politikak, kontuan hartzeko gaietako beste bat da, tokiko dimentsioa -errezeta-libururik gabeko eta arazoak konpontzeko borondate handiarekin-, gero eta funtsezkoagoa delarik.

Talde desberdinek salatu dituzte ikerketak eta kartografia espezifikoak batzeko beharrak dagoen betetzeko derrigortasunaren erlaxazioa **ingurune eta lurralde jasangarritasunaren ebaluazio** prozesuetan, bereziki arrisku naturaleko mapekin eta transformazio urbanistikoko lurzorua proposamenetako ur hornikuntza txostenekin (legeria estatuko lurzoruko eta autonomikoekin) erlazionatutakoak. Pentsaezina gertatzen da, testuinguru berri honetan, itzultzea, adibidez, ase iraunkorren oinarritutako eskari berriak izatea, gaindituta sinesten zituzten plangintza hidrikoko paradigmatan, beste arrazoi batzuen artean, administrazio publikoek Uraren Esparru Zuzentarauaren transposizioa izan ondoren lortutako konpromisoek kontuan izanik. Lurraldearen kudeaketa iraunkorrak, uraren eskariaren kudeaketa lurzorua erabileren arrazoizko plangintzan barne egotearen alde jokatu behar du, printzipio utziezin bezala.

Paisaia egoki azaltzen da tresna bat bezala hiri eta lurralde plangintzan, espazio geografikoaren balioespen partzialeko eta erabilera esleipeneko (lurzorukategorietako) gaurko sistema gainditzea baimentzen duena eta espekulazio ekonomikoko lurraldearen prozesuak galarazten dituen ikusmen osoa emanez. Paisaiaren kudeaketa zuzena lurraldearen kalitatearen balioespen sozialaren adierazle bat da. Hori dela eta, **beharrezkoa da paisaiaren politika eta lurraldearen azpiegitura berdekoengatik apustua egitea**, bereziki itsasertzeko espazioetako lurraldean, parte-hartze sozialetik nabarmendutako protagonismoarekiko zein lurralde-antolamendu-

tresna egituratzaileago eta zaluagoak edukitzeko aukera bezala eskala espazial desberdinak eta administrazio politikoko mailak konekta dezatela aurkezten duena.

Beharrezkoa gertatzen da **kalitate-segimendu adierazleak eta jasangarritasuna** lurraldearen kudeaketa zuzena ebaluatzea baimentzen dutenetako lantzea. Espazio geografikoen kudeaketako paradigma bezala gehitu den lurralde-adimenak plangintza iraunkorrean aurrera egitea suposatzen du baliabide naturalen inpaktua txikiagotzen duten mekanismoen aplikazioarekin eta gizartearen funtzionamendua globalizazio-prozesutik ondorioztatutako lurraldearen erabilera berriko hedapenekin.

Aldaketa globalean azken urteetan eratzen ari diren lurralde berriek, **ekitatea eta ingurune-justizia, genero-berdintasunak, pobrezia errotik kendu, lurralde-ondarearen aktibatu eta prozesu administratiboetako gardentasuna** sartu behar dituzte **beraien plangintzaren eta kudeaketaren funtsezko helburu bezala**. Zentzu horretan, ezin da ahaztu ere ez gure herriak duen Nazio Batuen Garapen Jasangarriaren (2030 horizontea) 17 Helburuak betearekiko konpromiso saihetsezina, zeinen printzipioak eta zehaztasuna espazio geografikoko zuzeneko irudikapena duten, lurraldearen plangintza arrazoizko eta iraunkorreko neurriekin konplitu ahal izanez soilik.

Funtsezko urte batzuei aurre egiten diegu lurraldeetarako. Vitrubio gogoratuz, lurraldeek erabilgarri, eder eta iraunkorrak izan behar dute. **Bere etorkizunean planifikatzen den zentzuzko moduan bere ingurune-balioen eta bizi dugun gizartearen bizi-kalitatearen mantenua mendearen gongo da.**

Maitzak 2018